כיתה ה' | תנ"ך | שיעור 1 מתוך 1 | 45 דק' | במדבר יב

ממלכתי: ספר במדבר נלמד ביסודי בכיתה ה' (לצד ספר ויקרא). חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד, בכיתה ה' לומדים חומש במדבר (וספר שמואל א); ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

מרים ואהרן מדברים במשה: "והאיש משה ענו מאד"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יספרו את סיפור הפרק לפי הסדר: הדיבור, קריאת ה', הצרעת, התפילה וההמתנה (יב, א-טז)
- התלמידים יסבירו את המילים "עָנָו" (ג) ו"פֶּה אֶל־פֶּה" (ח) ויבחינו בין מה שכתוב בפסוק לבין פרשנות
- התלמידים ידונו בערכים: שמירה על הלשון, ענווה, תפילה על אחר, ודאגה לכל אחד במחנה

❓ השאלה הגדולה של השיעור

מה כוחן של מילים: איך הן יכולות לפגוע, ואיך הן יכולות לרפא?

בפרק יש שני סוגי דיבור: מרים ואהרן מדברים במשה (א-ב), ומשה מתפלל בחמש מילים בשביל מרים (יג).

🧪 פתיחה

שואלים את הכיתה (בלי שמות ובלי סיפורים על ילדים בכיתה): **שמעתם פעם מישהו מדבר על חבר כשהחבר לא נמצא? איך הייתם מרגישים אם זה היה עליכם?** ואז: יש הבדל בין "לספר משהו" לבין "לרכל"? כותבים 2-3 תשובות על הלוח ועוברים לסיפור על שלושה אחים, שבו דיבור אחד שינה הרבה.

📖 הסבר למורה

בני ישראל חונים בחֲצֵרוֹת (במדבר יא, לה). מרים ואהרן מדברים במשה "עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח" (יב, א), וטוענים "הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה--הֲלֹא, גַּם־בָּנוּ דִבֵּר" (ב). הפסוק מוסיף "וַיִּשְׁמַע, יְהוָה", ומיד אחר כך מתאר את משה: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה, עָנָו מְאֹד--מִכֹּל, הָאָדָם" (ג).

ה' קורא "פִּתְאֹם" לשלושתם אל אוהל מועד, יורד בעמוד ענן, ומסביר שלנביאים הוא מתגלה במראה ובחלום, אבל עם משה "פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ" (ח), ושואל "וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם, לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה". כשהענן סר, מרים "מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג" (י). אהרן מודה "אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ" (יא), ומשה צועק אל ה': "אֵל, נָא רְפָא נָא לָהּ" (יג). מרים נסגרת מחוץ למחנה שבעה ימים, "וְהָעָם לֹא נָסַע, עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם" (טו).

מה כתוב ומה פרשנות: הפסוקים לא מפרטים מה בדיוק נאמר על האישה הכושית. ההסבר שמשה נפרד מצפורה הוא פירוש רש"י (לפי הספרי). גם הקשר בין צרעת ללשון הרע הוא דברי חז"ל; בתורה עצמה

נאמר "זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם" (דברים כד, ט) מיד אחרי ההוראה על נגע הצרעת.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

במדבר פרק יב, פסוקים א-ח

(א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה, עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח: כִּי־אִשָּׁה כֻשִׁית, לָקָח.

(ב) וַיֹּאמְרוּ, הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה--הֲלֹא, גַּם־בָּנוּ דִבֵּר; וַיִּשְׁמַע, יְהוָה.

(ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה, עָנָו מְאֹד--מִכֹּל, הָאָדָם, אֲשֶׁר, עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה פִּתְאֹם, אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם, צְאוּ שְׁלָשְׁתְּכֶם, אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד; וַיֵּצְאוּ, שְׁלָשְׁתָּם.

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן, וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל; וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם, וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם.

(ו) וַיֹּאמֶר, שִׁמְעוּ־נָא דְבָרָי; אִם־יִהְיֶה, נְבִיאֲכֶם--יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע, בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ.

(ז) לֹא־כֵן, עַבְדִּי מֹשֶׁה: בְּכָל־בֵּיתִי, נֶאֱמָן הוּא.

(ח) פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ, וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת, וּתְמֻנַת יְהוָה, יַבִּיט; וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם, לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה.

במדבר פרק יב, פסוקים ט-טז

(ט) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּם, וַיֵּלַךְ.

(י) וְהֶעָנָן, סָר מֵעַל הָאֹהֶל, וְהִנֵּה מִרְיָם, מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג; וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם, וְהִנֵּה מְצֹרָעַת.

(יא) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן, אֶל־מֹשֶׁה: בִּי אֲדֹנִי--אַל־נָא תָּשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת, אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ.

(יב) אַל־נָא תְהִי, כַּמֵּת, אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ, וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ.

(יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה, אֶל־יְהוָה לֵאמֹר: אֵל, נָא רְפָא נָא לָהּ.

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה, וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ--הֲלֹא תִכָּלֵם, שִׁבְעַת יָמִים; תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְאַחַר, תֵּאָסֵף.

(טו) וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, שִׁבְעַת יָמִים; וְהָעָם לֹא נָסַע, עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם.

(טז) וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם, מֵחֲצֵרוֹת; וַיַּחֲנוּ, בְּמִדְבַּר פָּארָן.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו. בדפי העבודה ובמצגת שם ה' מובא בכתיב ה'.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח" (במדבר יב, א)

💭 **מפרשים:** רש"י (לפי הספרי): מרים שמעה שמשה נפרד מאשתו צפורה וסיפרה לאהרן; "כּוּשִׁית" הוא כינוי ליופייה. רש"י מוסיף: "וּמַה מִּרְיָם שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנָה לִגְנוּתוֹ כָּךְ נֶעֱנְשָׁה, קַל וָחֹמֶר לְמְסַפֵּר בִּגְנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ".

📜 **כתוב:** "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה, עָנָו מְאֹד" (במדבר יב, ג)

💭 **מפרשים:** רש"י: "עָנָו – שָׁפָל וְסַבְלָן".

📜 **כתוב:** "אֵל, נָא רְפָא נָא לָהּ" (במדבר יב, יג)

💭 **מפרשים:** רש"י (לפי הספרי) שואל למה משה לא האריך בתפילה: "שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, אֲחוֹתוֹ עוֹמֶדֶת בְּצָרָה וְהוּא עוֹמֵד וּמַרְבֶּה בִּתְפִלָּה".

📜 **כתוב:** "וְהָעָם לֹא נָסַע, עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם" (במדבר יב, טו)

💭 **מפרשים:** רש"י: "זֶה הַכָּבוֹד חָלַק לָהּ הַמָּקוֹם בִּשְׁבִיל שָׁעָה אַחַת שֶׁנִּתְעַכְּבָה לְמֹשֶׁה כְּשֶׁהִשְׁלַךְ לַיְאוֹר" (על פי שמות ב, ד).

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), מצגת, דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "לספר או לרכל?" (5 דקות)
2. רקע: מי בסיפור ואיפה בני ישראל חונים (יא, לה) (3 דקות)
3. המורה מספר את הסיפור בקצרה, בעזרת שקופיות הפתיחה במצגת (3 דקות)
4. קריאה מודרכת בחלקים עם המצגת: א-ג, ד-ח, ט-י, יא-יג, יד-טז (17 דקות)
5. מילים חשובות וארבעה רעיונות מהסיפור (5 דקות)
6. דיון בזוגות ומשחק "מי אמר? מי עשה?" (8 דקות)
7. סיכום וכרטיס יציאה (4 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה טענו מרים ואהרן? (יב, ב)
2. מה היה ההבדל בין משה לנביאים אחרים? (יב, ו-ח)

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה התורה מספרת שמשה "עָנָו מְאֹד" דווקא אחרי שדיברו עליו? (זו שאלה של פרשנות.)
2. למה, לדעתכם, התפילה של משה קצרה כל כך?

הערכה (מה דעתי?)

1. משה התפלל בשביל מרים אחרי שדיברה עליו. האם קל לעשות דבר כזה? נמקו.
2. מה אפשר לעשות כששומעים מישהו מדבר רע על חבר?

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשאלה הגדולה: מילים יכולות לפגוע (א-ב) ומילים יכולות לרפא (יג). מסכמים ארבעה רעיונות: לשון הרע, ענווה, תפילה על אחר, והמחנה שמחכה לכל אחד (טו).

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד משלים על פתק: "מהסיפור של מרים למדתי ש..."

טיפ: אפשר לתלות את הפתקים על הלוח ולפתוח בהם את השיעור הבא.

💡 הערות למורה

לא להפחיד: אין צורך לתאר את הצרעת בפירוט. כדאי לשים לב שהפועל "וַתְּדַבֵּר" (א) בלשון נקבה ומרים מוזכרת ראשונה, ורק היא נענשת בצרעת; רש"י מסביר שהיא פתחה בדיבור. בממלכתי אפשר להסתפק במה שכתוב ובשאלה "למה לדעתכם?"; בחמ"ד להרחיב בפירושי רש"י. למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

מרים ואהרן: הבנת הסיפור, אוצר מילים, סדר האירועים, "מה הייתם עושים?" ומשימה יצירתית, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- במדבר יב (מכון ממרא)
- רש"י על במדבר יב (ספריא)
- דברים כד (מכון ממרא)

מחוון: מרים ואהרן מדברים במשה: "והאיש משה ענו מאד"

1. על משה, ועל האישה הכושית שלקח (פסוק א).
2. "הֲרַק אַךְ־בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר ה׳ – הֲלֹא, גַּם־בָּנוּ דִּבֵּר" (פסוק ב): ה׳ דיבר גם איתנו, לא רק עם משה.
3. "עָנָו": צנוע, לא מתגאה. פרשנות (רש"י): "שָׁפָל וְסַבְלָן".
4. אל אוהל מועד (ד). ה׳ ירד בעמוד ענן ועמד בפתח האוהל (ה).
5. לנביאים ה׳ מתגלה במראה ובחלום (ו); עם משה הוא מדבר "פֶּה אֶל־פֶּה", "וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת" (ח). משה "בְּכָל־בֵּיתִי, נֶאֱמָן הוּא" (ז).
6. את מרים "מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג" (י).
7. העם לא נסע עד שמרים חזרה: "וְהָעָם לֹא נָסַע, עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם" (טו).
8. עָנָו – ג · פֶּה אֶל־פֶּה – ה · נוֹאַלְנוּ – ב · תֵּאָסֵף – א · אֹהֶל מוֹעֵד – ד
9. 4 · 1 · 6 · 2 · 5 · 3 (מרים ואהרן מדברים 1; ה׳ קורא לשלושתם 2; מרים מצורעת 3; משה מתפלל 4; שבעה ימים מחוץ למחנה 5; נוסעים למדבר פארן 6).
10. כל תשובה מנומקת מתקבלת. רעיונות: לשנות נושא, לומר "זה לא נעים לדבר עליו כשהוא לא כאן", ללמד זכות, לא להעביר הלאה, לדבר עם מבוגר אם זה פוגע.
11. משה לא נוטר טינה ודואג למי שפגעה בו; ענווה ואהבה לאחותו. לקבל כל תשובה מבוססת על הפסוקים.
12. לבדוק: המכתב פונה למרים, מתאר את ההמתנה ומבטא יחס חם (למשל "חיכינו לך", "שמחים שחזרת").

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. ממלכתי: ספר במדבר נלמד ביסודי בכיתה ה' (לצד ספר ויקרא). חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד, בכיתה ה' לומדים חומש במדבר (וספר שמואל א); ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.